

Een gids die weet hoe je de top bereikt

Hoe kom je die moeilijke postdoc-jaren door? Neem een ervaren hoogleraar als mentor.

DOOR WELMOED VISSER
FOTO MARTIJN GIJSBERTSEN

Voor **Eveline de Zeeuw** (31) was het een dilemma: vraag ik dit jaar een Veni-beurs aan of richt ik mijn energie op iets anders? De postdoc bij biologische psychologie die onderzoek doet met data uit het tweelingenregister koos uiteindelijk voor het laatste: wetenschapsfinancier NWO stelde vorig jaar een nieuwe beurs in voor het repliceren van studies die ergens anders zijn gedaan. De Zeeuw zag meteen een kans: "Er is Amerikaans onderzoek naar de vraag of de kwaliteit van de instructie van de leraar bijdraagt aan hoe goed kinderen kunnen lezen. Het effect dat de onderzoekers vonden was vrij groot. Maar misschien ligt dat voor Nederland wel anders: ons onderwijssysteem is tenslotte heel anders ingericht. Dat wil ik graag onderzoeken." De Zeeuw wil gegevens uit het tweelingenregister gebruiken voor haar onderzoek. Ze vroeg een beurs aan bij NWO en liet een aanvraag voor een Veni-beurs dit jaar schieten.

Minimaal vijf gesprekken per jaar
Deels was het een strategische keuze, waarbij meespeelde dat een paar collega's uit haar onderzoeksgroep dit jaar ook een Veni hebben aangevraagd. Of De Zeeuw goed heeft gegokt, weet ze nog niet. In juli hoort ze of ze de beurs heeft gekregen. De keuze kan grote consequenties

hebben voor haar wetenschappelijke carrière: haalt ze de beurs binnen, dan is een vaste aanstelling misschien mogelijk. Maar krijgt ze die niet, dan heeft ze nu nog maar één kans om een Veni-subsidie aan te vragen.

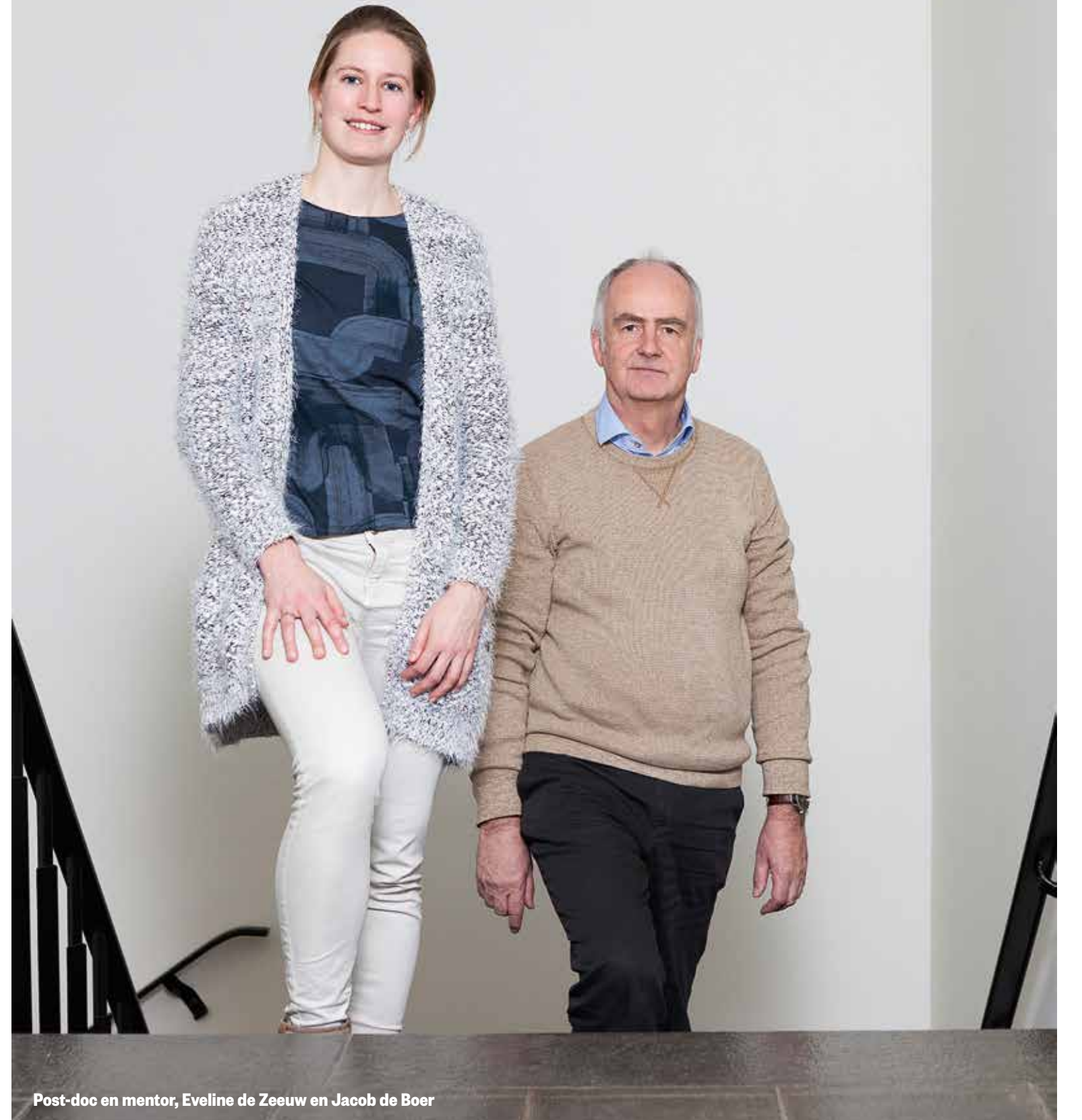
Dit is een van de afwegingen waarover De Zeeuw best had willen sparren met een ervaren wetenschapper, maar ze had toen nog geen mentor. Nu wel. De Zeeuw is gekoppeld aan hoogleraar milieuchemie en toxicologie **Jacob de Boer** (61), die een ruime ervaring heeft als wetenschapper en leidinggevende, onder meer als voormalig directeur van het Instituut voor Milieuvraagstukken. Het mentorprogramma van de VU is er voor wetenschappers die tussen de promotie en een vaste aanstelling in zitten. Ze worden gekoppeld aan een wetenschapper met kennis en ervaring op de terreinen waarin ze graag gecoacht willen worden. Het mentoraat bestaat uit minimaal vijf gesprekken gedurende een jaar.

Steviger in je schoenen staan

Immers, de jaren tussen de promotie en een vaste aanstelling op de universiteit zijn de zwaarste in de carrière van een wetenschapper. Dan moet het allemaal gebeuren: beurzen binnenhalen, een netwerk opbouwen, in toptijdschriften publiceren, zichtbaar zijn, buitenlandervaring opdoen, laten zien dat je leiding kunt geven. En natuurlijk kun je het onderzoek en onderwijs waarvoor je bent aangesteld ook niet laten verslonzen.

Je werkt je dus drie slagen in de rondte en nog is het niet genoeg. Geen wonder dat veel wetenschappers - en dan vooral vrouwen die ook nog eens de druk van een tikkende biologische klok voelen - een wetenschappelijke loopbaan ergens in deze jaren voor gezien houden. Dat de postdoc-contracten steeds korter worden (anderhalf jaar soms) en er steeds minder vaste aanstellingen zijn voor jonge wetenschappers, helpt niet.

'Je werkt je dus drie slagen in de rondte en nog is het niet genoeg'

Post-doc en mentor, Eveline de Zeeuw en Jacob de Boer

Hoe krijg je of word je een mentor?

> Jonge wetenschappers die graag een ervaren wetenschapper als mentor willen, moeten zich laten voordragen door hun faculteit. Dat loopt via de P&O-adviseur.

> Zij moeten gepromoveerd zijn en een tijdelijke aanstelling hebben als postdoc of universitair docent.

> Het programma gaat eens per jaar van start, in het najaar.

> Dit jaar hebben 37 wetenschappers, van wie er twintig vrouw zijn, een mentor.

> Het programma duurt een jaar, waarin minstens vijf gesprekken plaatsvinden tussen wetenschapper en mentor.

> Mentoren krijgen vooraf een workshop.

> De begeleide wetenschapper en mentor worden aan elkaar gekoppeld op basis van de vraag van de wetenschapper en de expertise van de mentor.

> Uitzonderingen daargelaten komen de mentor en de begeleide wetenschapper niet uit dezelfde faculteit.

> De VU overweegt om ook een mentoraat in te stellen voor ondersteunend personeel.

Kortom, wetenschappers kunnen in deze fase van hun carrière wel wat steun gebruiken. En wie kunnen die nu beter geven dan ervaren wetenschappers? dachten Lidy Stassen en Josien Hagen van de dienst HRM, die het mentorprogramma organiseren. Dit loopt nu vier jaar en de ervaringen zijn positief. Stassen: “We horen van mensen dat ze er echt iets aan hebben gehad. Dat ze steviger in hun schoenen stonden bij beslissingen.” Ook de mentoren zijn over het algemeen positief. Vaak doen ze verschillende jaren achter elkaar mee.

Jacob de Boer doet het dit jaar bijvoorbeeld voor de derde keer. Hij vindt het belangrijk en leuk: “Ik denk dat ik de wetenschappers die ik heb begeleid, heb kunnen helpen met mijn helikopterview. Door mijn ervaring kan ik wat verder kijken en weet ik hoe dingen zich vaak ontwikkelen. En zelf leer ik er ook van wat er speelt in de hoofden van jonge wetenschappers. Dat is ook nuttig voor mij als leidinggevende.”

Niet durven vragen

De onderwerpen waarmee de wetenschappers bij De Boer aanklopten, waren verschillend: de een worstelde met de balans tussen werk en privé. De ander zat meer met de sfeer in de onderzoeksgroep in de maag. Hoe kaart je dingen aan die anders lopen dan je graag zou willen, of houd je je mond? “Soms helpt het om dan van je mentor te horen dat je gewoon om een functioneringsgesprek mag vragen, ook al heeft je hoogleraar gezegd dat die daar niet aan doet”, zegt De Boer, “vaak weten jonge wetenschappers niet goed wat hun rechten en mogelijkheden zijn en durven ze daar niet naar te vragen bij hun leidinggevende.”

En natuurlijk zijn er dingen veranderd sinds de tijd dat De Boer zelf als jonge wetenschapper aan de poorten van de ivoren toren rammelde. “Het is altijd hard werken geweest in de wetenschap”,

zegt De Boer. “En ik denk wel dat de druk nu nog wat hoger is en de vooruitzichten onzekerder, omdat je minder snel een vaste aanstelling krijgt.”

Realistisch beeld

De Zeeuw wilde graag een mentor die verstand heeft van het combineren van onderwijs en onderzoek en iemand die haar advies kan geven bij de keuzes waarvoor ze de komende tijd staat: moet je voor je eigen beurzen gaan, of meer samenwerken? Hoe zet je jezelf als wetenschapper op de kaart? Moet ze naar het buitenland, ook als de wereldtop op haar vakgebied hier aan de VU zit? Hoe houd je focus in je onderzoek? Met die vragen als vertrekpunt is ze aan De Boer gekoppeld. Wat ze aan elkaar gaan hebben, weten ze nog niet.

Ze hebben pas één kennismakingsgesprek achter de rug.

Soms helpt het om uit je eigen ervaringen te putten als je iemand begeleidt, weet De Boer. “Ik herinner me nog goed hoe lang ik over mijn eerste artikel deed voordat ik het instuurde naar een internationaal tijdschrift, waarvan ik heel graag wilde dat ze het zouden publiceren. Inmiddels ben ik hoofdredacteur van datzelfde tijdschrift, maar daar zaten jaren en jaren tussen van liefdewerk oud papier. Ik hoop dat ik jongere wetenschappers kan helpen door te vertellen welke kleine stapjes ik heb genomen heb, zodat ze een realistisch beeld krijgen en ook kunnen afwegen of een carrière als wetenschapper echt iets voor ze is.”